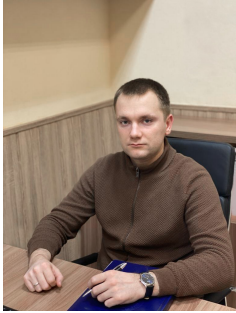

УДК 342.93

Сергій Олександрович КОЖУШКО,

аспірант

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ФЕНОМЕН ЗЛОЧИННОСТІ В ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Оборонно-промисловий комплекс (далі – ОПК) – одна з ключових галузей економіки України, що виконує як загальнопрофiтну, соціально-гуманітарну, так і безпекову функції. І хоча перші дві функції, що проявляються у наповненні доходної частини державного бюджету, підтриманні достатньої кількості робочих місць і відповідного соціального забезпечення працівників та їх сімей, є вкрай важливими в умовах наростаючої загальносвітової, екстрапольованої та резонованої на національний рівень фінансової кризи, саме остання функція – безпекова – в умовах здійснення системної відсічі збройній агресії набуває виняткового значення для збереження української державності. Можна стверджувати, що належне функціонування ОПК без жодного перебільшення є наразі однією з базових гарантій державного суверенітету й обороноздатності країни. У зв'язку з цим найбільш пильної уваги потребують ті негативні процеси, що відбуваються в структурах ОПК і які вже встигли інституціоналізуватися в цій системі, набути хронічних форм та адаптуватися під новітні умови ведення господарства. Найбільш деструктивним із цих процесів є криміналізація галузі, а протидія злочинності у сфері ОПК уже давно переросла із завдання сектору боротьби з економічною злочинністю й піднеслася до стратегічного рівня забезпечення національної безпеки та її кримінологічної компоненти.

Загалом відмічаємо наявність розуміння у керівництва держави та правоохоронних органів глибини й гостроти цієї проблеми. Серед іншого про це може свідчити створення Спеціалізованої прокуратури у сфері нагляду за кримінальними провадженнями про військові злочини та у сфері оборонно-промислового комплексу (на правах Департаменту) Офісу Генерального прокурора, положення про яке затверджено наказом Генерального прокурора України від 05.03.2020¹. Проте слід також визнати і

¹ Про затвердження Положення про спеціалізовану прокуратуру у сфері нагляду за кримінальними провадженнями про військові злочини та у сфері оборонно-промислового комплексу (на правах Департаменту) Офісу Генерального прокурора : наказ Генерального прокурора України від 05.03.2020

те, що хоча юрисдикційна діяльність і є важливою та необхідною, однак очевидно є недостатнім напрямом протидії злочинності в ОПК. Ключовим має бути проактивний, системний, випереджаючий кримінологічний вплив на детермінаційний комплекс кримінальної активності в ОПК. Останній виявляє свої мережеві зв'язки і в структурах політичної (внутрішньої і зовнішньої), і економічної (також внутрішньої і зовнішньої), і організованої злочинності, що ставить на порядок денний необхідність формування адекватного, сучасного й повного розуміння феномену цієї злочинності як первинного кроку до кримінально-превентивного стратегування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми протидії злочинності в ОПК неодноразово порушувалися у працях О. М. Бандурки, О. Г. Кальмана, О. М. Литвинова, В. А. Ліпкана, В. В. Лунєєв, М. І. Панова, В. М. Поповича, О. О. Степанченка та інших кримінологів і криміналістів. Визнаючи ґрунтовність та наукову значущість наявних напрацювань, слід також визнати і те, що вони потребують осучаснення та подальшого вдосконалення.

Мета статті – встановлення та науковий опис феномену злочинності в ОПК.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до положень Воєнної доктрини України ОПК – сукупність підприємств, установ та організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують та утилізують продукцію військового призначення, виконують послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки й оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іноземними державами¹. Уже із цього визначення можна зробити первинні висновки про бінарну природу відтворюваних у ньому кримінальних практик: з одного боку, вони постають як інструменти злочинного збагачення (*ОПК як ресурсне поле*), з іншого ж – як фактори цілеспрямованої обструкції оборонної здатності держави (*ОПК як об'єкт деструктивного впливу з боку ворожого зовнішньополітичного агента*). Більш детальне уявлення як про ресурсну привабливість ОПК, так і про його контури як «мішені» для підривного впливу можна сформувати через звернення до відповідної структурно-функціональної параметрії цього комплексу.

Аналіз відкритих джерел інформації, в тому числі ресурсу *Prozorro*, надає можливість сформувати уявлення про сучасний стан ОПК України. Він охоплює два сектори – приватний і державний. Приватний сектор представлено більш ніж 120 підприємствами, що виконують приблизно 2/3

№ 126 // Генеральна прокуратура України : офіц. сайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/pol_ssp (дата звернення: 15.03.2020).

¹ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України від 24.09.2015 № 555/2015 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (дата звернення: 10.02.2020).

державного оборонного замовлення. Серед іншого їх інтереси артикулюються громадською спілкою «Ліга оборонних підприємств України».

Державний сектор представлено 134 підприємствами (машинобудівні, авіабудівні, суднобудівні та судноремонтні, бронетанкові заводи, заводи радіоприладів, дослідницько-проектні центри, зокрема 31 конструкторське бюро, а також науково-виробничі й науково-дослідні комплекси, інститути, центри тощо), об'єднаними Державним концерном (далі – ДК) «Укроборонпром». Концерн займається виробленням продукції військового, цивільного, а також подвійного призначення: бронетанкова, авіаційна, морська і спеціальна техніка, а також радіолокаційна техніка, засоби протиповітряної оборони, радіозв'язку, радіолокації та радіоелектронної боротьби, засоби ураження (в т. ч. артилерійське, високоточне озброєння), вибухові речовини (тринітротолуол, піроксилін та ін.). Крім того, підприємства концерну надають послуги з ремонту та модернізації танків Т-55, Т-64 та Т-72, авіаремонту, судноремонту, а також здають в оренду низку нежитлових приміщень по всій території країни, здійснюють продаж металобрухту, деревини, нафтопродуктів, автотранспорту й окремих видів будівельного устаткування.

Окремим напрямом роботи ДК «Укроборонпром» є експортно-імпортні операції, тобто зовнішньоекономічна діяльність у сфері торгівлі продукцією військового та подвійного призначення. Основний суб'єкт господарювання, який структурно входить до концерну й забезпечує цей напрям його діяльності, – державна компанія «Укрспецекспорт». Середній щорічний обсяг експорту становить приблизно 1,4 млрд дол. США.

Також зауважимо, що ОПК є досить закритою галуззю, що диктується як необхідністю збереження комерційної таємниці щодо низки технічних і технологічних розробок концерну й захисту їх від промислового шпигунства, так і захисту від диверсійних атак з боку ворожих суб'єктів. Але саме ця закритість формує захищене середовище не лише від зовнішньодеструктивних факторів, а й від контролю з боку середовища, зокрема громадськості, продукує низку корупційних та інших криміногенних ризиків. Аналіз функціонування ОПК надає можливість виділити основні блоки кримінальних практик, що відтворюються в його сфері – в ньому та проти нього.

І. ОПК як ресурсне поле зумовлює існування в ньому таких видів злочинності.

1. Корупційна злочинність:

1) *системні корупційні практики*, злочинні промисли, оформлені в *корупційні схеми*;

2) *ситуативні корупційні злочини*.

Так, *системні корупційні практики*, злочинні промисли, оформлені в *корупційні схеми*, охоплюють найвищий політичний рівень ухвалення рішень про кадровий склад державних підприємств ОПК, інших органів та установ, дотичних до регулювання їх діяльності, *розміщення та виконання*

державного замовлення (в тому числі і зокрема – в приватному секторі ОПК), керування відповідними фінансовими потоками. Важливо наголосити на тому, що особливістю корупційних схем узагалі та в ОПК зокрема є те, що їх функціонування принципово не залежить від персонального складу учасників. Симптоматичним є те, що протягом 2014–2019 рр. за фактами корупційних злочинів, де фігурантами є службові особи підприємств ОПК, заведено більше 400 кримінальних проваджень. Втім, це не призвело до руйнації схем. Тому вони є вельми стійкими, трансрежимними (у політичному сенсі), відтворюються за закономірностями інтеракції й беруть участь у міжпоколінному транзиті менеджерів на рівні вищих і центральних органів державної виконавчої влади й окремих підприємств.

У цьому контексті звертає на себе увагу думка О. Ю. Бусол, яка пропонує розуміти під корупційною схемою усталені або постійно діючі корупційні механізми, способи здобування та канали передання грошей у разі колективної кримінальної діяльності. Цей феномен можна вважати корупційною складовою організованої злочинності. Корупційні схеми існують і функціонують у межах офіційних легальних організацій як латентні зв'язки-відносини між їх суб'єктами або учасниками, які використовують своє посадове або службове становище¹.

У цілому підтримуючи таку позицію, Ю. В. Орлов наголошує на тому, що природа корупційних схем є набагато складнішою. Процес створення чи то адаптації корупційної схеми часто передбачає не лише використання відповідних наявних елементів механізму правового регулювання, а й правотворчу діяльність задля створення сприятливих правових умов розгортання корупційних практик. Відповідно, стверджує науковець, мусимо визнати і тісні зв'язки корупційної та політичної злочинності у площині формування та забезпечення функціонування корупційних схем.

Отже, корупційною схемою пропонується визнати умовно самостійну форму прояву організованої злочинності у сфері економіки – стійкий, комплексний соціально-правовий феномен, що виражається у системній діяльності, алгоритмізованій послідовності дій щодо готування та безпосереднього вчинення корупційних злочинів як мети та/або засобу задоволення інтересів у сфері економічних відносин у неправомірний спосіб із попереднім створенням юридичної бази прикриття чи без такого, але з використанням елементів механізму правового регулювання².

Кримінологічно значущою властивістю корупційних схем є їх інституційне взаємопроникнення, що впливає на системну дисфункцію цілих галузей народного господарства, безпеки й обороноздатності країни³.

¹ Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія. Київ : Ін Юре, 2014. С. 267.

² Орлов Ю. В. Корупційна схема : поняття та сутність // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : зб. тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 берез. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінол. асоц. України. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. С. 139; Орлов Ю. В., Дундич Л. В. Корупційна схема: поняття, ознаки, види. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2018. № 2 (19). С. 103.

³ Там само, с. 106.

Дійсно, корупція в ОПК – не відокремлена проблема, вона щільно переплітається з політичною корупцією та корупцією в правоохоронних органах, у тому числі й зокрема в СБУ, Національній поліції, митній і прикордонній службах. Тому неможливо уявити собі ефективну протидію корупції в ОПК безвідносно до проблем відтворення системних факторів корупції в державі в цілому.

Принагідно зауважимо, що після розпаду СРСР Україні дістався один з найбільш потужних на теренах колишньої союзної держави арсеналів зброї, а також залишилася хоча і фрагментована, з розірваними господарськими зв'язками, проте з високим науково-технічним потенціалом, розгалуженими майновими комплексами система підприємств і науково-дослідних установ оборонної спрямованості. Певна річ, в умовах первинного накопичення капіталу становлення олігархату, роздержавлення та привласнення під прикриттям приватизації значної кількості державних підприємств, інтенсивної криміналізації влади й переорієнтування загальнокримінальної професійної злочинності на рейки блокомірцевої, не могли не зачепити настільки економічно привабливий сегмент національної економіки, як ОПК.

Тож, традиційно, з початку 90-х років минулого сторіччя (якщо не раніше), ОПК був і донині залишається одним із найбільш бажаних ресурсних полів як для бізнесу, так і для політиків найвищого державного рівня. Отже, ОПК не став винятком у процесі широкої криміналізації економіки, що відбулася під час переходу від планово-адміністративної до ринкової її моделі, послаблення державного регулятивного впливу та посилення нігілістичних, вульгаризованих тенденцій політичного управління, що зачепили також і стратегічно важливі галузі та сектори вітчизняної економіки. Тож, варто констатувати *стійкість інституціоналізованих корупційних практик в ОПК*. Це підтверджується як зібраними нами експертними оцінками колишніх менеджерів підприємств цього комплексу та правоохоронців – працівників Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції та його інституційних попередників (ДЗЕ, ДСБЕЗ) і СБУ, так і моніторингом публікацій у засобах масової інформації та журналістських розслідувань. Вони наочно засвідчують, що, незважаючи на змінювані політичні еліти та зміни конфігурацій і розстановки сил у «глибинній державі», публічних порядках і режимах, які ними репрезентувалися, завжди основні «ребра жорсткості» вказаних практик формувалися та забезпечувалися за рахунок окремої лінії адміністрування, центри яких розподілялися в оборонному кварталі – Адміністрація Президента, Міністерство оборони, Рада національної безпеки і оборони та Парламентський комітет з національної безпеки, оборони та розвідки (у різних історико-політичних назвах цих органів).

Певна річ, існували й існують допоміжні суб'єкти, сателіти, що також живляться від оборонних кримінальних стримів, однак не визначають їх базові параметри. До них належать правоохоронні органи, до завдань яких

безпосередньо належить виявлення та припинення злочинів в ОПК, а також ті, що є суб'єктами оборонного замовлення.

Для розуміння масштабів розмаху кримінальної діяльності, зауважимо, що у корупційні схеми, крім оборонних підприємств державного та приватного секторів економіки, залучено службових осіб органів виконавчої влади, банківської системи та податкової служб і парламентарів. Практично в усіх регіонах країни, де є оборонні підприємства, активно працюють «конвертаційні центри», які переводять у готівку сотні мільйонів гривень, функціонують фіктивні й діючі підприємства, які «поставляють» підприємствам ОПК неіснуючі комплектуючі та запчастини, контрафактну та контрабандну продукцію. Лише за однією з виявлених податковою службою таких схем було задіяно понад 150 підприємств у чотирьох регіонах України¹.

Можна виділити чотири основні напрями реалізації корупційних схем в ОПК: 1) розтрата ввіреного або такого, що перебуває у віданні майна – обладнання підприємств ОПК; 2) незаконний експорт (контрабанда) товарів військового та подвійного призначення; 3) привласнення виділених за оборонним замовленням коштів на закупівлю товарів і послуг у фіктивних підприємств, неіснуючих товарів і послуг; 4) закупівлі товарів і послуг за завищеними цінами (зазвичай використовується декілька фірм-посередників).

Наприклад, приватна фірма відмовилася повернути Харківському заводу транспортного устаткування більше сотні верстатів і супутнього обладнання, які отримала від нього на зберігання. На ПАТ «Завод Маяк» розпиляли на металобрухт виробничі станки. Там же сплатили 680 тисяч гривень за приціли для мінометів двом посередникам, які не виробляють приціли. Львівський бронетанковий завод заплатив понад 30 мільйонів гривень за неякісні запчастини; Миколаївський бронетанковий – 4 мільйони гривень за двигуни до БТР, які так і не отримав. Житомирський бронетанковий завод переплатив до 1,7 мільйона гривень за запчастини для танків і бронемашин².

У 2016 р. концерн «Техносервіс» закупив для Міноборони піротехнічні засоби на 83,1 млн грн. Не будучи виробником піротехніки, концерн перерахував гроші іншому посереднику – ДП «Укроборонсервіс». Кінцева ціна за товар склала 62,6 млн грн. 18,5 млн грн. осіли на рахунках посередників³. І це – лише окремі приклади системного явища.

До системно-корупційних злочинів у сфері ОПК додається низка

¹ Менделєєв Д. Троянські коні «Укроборонпрому». *Дзеркало тижня*. 2019. Вип. 30. 17–23 серпня. URL: https://dt.ua/internal/troyanski-koni-ukroboronpromu-320888_.html (дата звернення: 15.02.2020).

² Топ-5 корупційних схем в оборонпромі за 2018 рік, – експерти РПП. *Реанімаційний пакет реформ. Новини*. 2019. 10 січня. URL: <https://rpr.org.ua/news/top-5-koruptsiynih-shem-yaki-vykorystovuyutsya-v-oboronpromi-eksperty-rpr/> (дата звернення: 15.02.2020); Топ-5 корупційних схем в оборонпромі. *State Watch*. <https://statewatch.org.ua/publications/top-5-koruptsiyniykh-skhem-v-oboronpromi/> (дата звернення: 16.02.2020) та ін.

³ Каневський Г. Що робити з півсотнею збанкрутих підприємств Міноборони? *State Watch. Аналітика*. 2020. 23 січня. URL: <https://statewatch.org.ua/publications/shcho-robyty-z-pivstotnieu-zbankrutilykh-pidpriemstv-minoborony/> (дата звернення: 15.02.2020).

аксесорних кримінальних практик – легалізація (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом, забезпечувальні корупційні злочини в правоохоронному середовищі, незаконне поводження з вогнепальною зброєю та бойовими припасами. Що стосується останнього, то показовим є приклад із продажем зброї волонтерським організаціям. З інтерв'ю волонтерки С. Зварич, яка займалася забезпеченням батальйону «Азов» у 2014 р.: «Я пишаюся своїм успішним “збройовим” шопінгом: купівля за гривні, та ще й безготівково 200 автоматів АКМ калібру 7,62 мм і 20 кулеметів на заводі “Маяк”! Правда, з кулеметами вийшов конфуз – 10 із них виявилися непридатними для стрільби. Але сам факт продажу зброї добровольцям під час війни знімає будь-які сумніви стосовно “ринковості” нашої економіки: мало яка держава продає зброю добровольцям, які захищають Батьківщину!»¹ І справа тут не в тому, що організація, яка придбала зброю? була волонтерською та займалася забезпеченням добровольчих батальйонів, які захищали Вітчизну на перших початку відсічі збройній агресії РФ. Справа в тому, що немає жодних гарантій того, що зброя не продавалася і не продається організаціям іншого ґатибу, іншої спрямованості – кримінально-сепаратистської, загальнокримінальної тощо.

Ситуативні корупційні злочини хоча і можуть набувати рис корупційних схем, однак узяті окремо за своїм масштабом, тривалістю діяльності та кількістю залучених осіб не становлять загроз галузевого масштабу, здійснюються поза злочинним контролем, управлінням керівництва галуззю й політичних еліт країни. Втім, навіть і ситуативні корупційні злочини виявляються вельми поширеними в аналізованій сфері завдяки існуванню низки іманентних факторів корупції – корупційних ризиків.

У зв'язку з цим зрозумілим та обґрунтованим видається положення абзацу 2 п. 2, п. 5 Рішення РНБО «Про реформування оборонно-промислового комплексу та підвищення рівня прозорості виконання державного оборонного замовлення» від 06.03.2019 р. щодо необхідності термінового забезпечення усунення корупційних ризиків, підвищення рівня прозорості та посилення контролю з боку держави і громадськості за діяльністю Державного концерну «Укроборонпром» та інших державних підприємств ОПК, а також про рекомендації Генеральній прокуратурі України, Службі безпеки України, Національному антикорупційному бюро України, Державному бюро розслідувань здійснити перевірку і дати правову оцінку фактам, викладеним у засобах масової інформації, щодо порушень у сфері закупівель продукції, робіт і послуг оборонного призначення².

¹ «Тінь» війни. *Дзеркало тижня*. 2014. 5 вересня. URL: https://dt.ua/internal/tin-viyni-derzhava-nazhivayetsya-na-krovi-biyziv-torgashi-zaroblyayut-na-patriotizmi-gromadyan_.html (дата звернення: 10.02.2020).

² Про реформування оборонно-промислового комплексу та підвищення рівня прозорості виконання державного оборонного замовлення : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06.03.2019 р. ; Указ Президента України 15.03.2019 № 79/2019 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001525-19> (дата звернення: 20.01.2020).

Показовим також є здійснене ще у грудні 2015 р. звернення керівництва ДК «Укроборонпром» та директорів провідних підприємств-учасників концерну до членів Комітету Верховної Ради з питань запобігання і протидії корупції та повідомлення про 68 фактів учинення корупційних і службових злочинів в ОПК і додатково раніше переданих до правоохоронних органів 116 матеріалів про відповідні злочини. ДК, таким чином, виступив з ініціативою створення робочої групи, яка б сприяла оперативному розслідуванню фактів зловживань у системі виробництва та поставок озброєння¹. Така група, однак, була створена лише наприкінці 2019 р., що, на нашу думку, може свідчити лише на користь усталеності системних корупційних практик в ОПК, механізми функціонування яких замикаються на найвищому політичному рівні держави.

2. Службово-нігілістичні злочини, що полягають у невиконанні чи недбалому виконанні службових обов'язків працівниками підприємств ОПК. Як правило, вони є пов'язаними з корупційними злочинами і є їх закономірним продовженням у механізмі кримінальних промислів. Проте вони можуть мати і цілком самостійну феноменологію та детермінацію. Ідеться про виготовлення продукції військового призначення неналежної якості, з порушенням технологічних і технічних умов, у тому числі й унаслідок економії на закупівлі якісних матеріалів, і пов'язане з цим службове підроблення.

3. Галузево неспецифічні злочини: злочини проти безпеки виробництва, у сфері господарської діяльності тощо.

II. ОПК як об'єкт деструктивного впливу з боку ворожих зовнішньополітичних агентів зумовлює вчинення **злочинів проти інтересів держави та національної безпеки:** розголошення державної таємниці, шпигунство, контрабанда продукції військового та подвійного призначення. У разі їх учинення йдеться про опосередкований політико-кримінальний вплив на національну безпеку через обструкцію чи інше використання елементів ОПК. Останній, таким чином, постає функціональною одиницею агресивних дій іноземних держав, прояви яких здебільшого кваліфікуються як відповідні злочини проти основ національної безпеки.

Так, наприклад, у період з вересня 2014 р. по травень 2015 р., гр-н К., діючи умисно і добровільно, з ідеологічних міркувань, перебуваючи за місцем свого фактичного мешкання, отримував завдання в соціальних мережах Інтернет та мобільним телефоном від невстановленої в процесі досудового розслідування особи М. – представника т. зв. міністерства державної безпеки терористичної організації «ДНР». Основним завданням для гр-на К. був збір інформації щодо об'єктів ОПК, а також інших промислових підприємств Харківської області. Для отримання такої

¹ «Укроборонпром» звертається до депутатів за реальною допомогою в напрямку протидії корупції // Державний концерн «УкрОборонПром» : офіц. сайт. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/uk/media/ukroboronprom-zvertayetsya-deputativ-za-realnoyu-dopomogoyu-napryamku-protydiyi-koruptsiyi.html> (дата звернення: 19.02.2020).

інформації гр-н К. контактував із громадянами, що працюють на промислових підприємствах м. Харкова, та намагався дізнатися про місце розташування підстанцій електропостачання на території вказаних підприємств¹.

В іншому випадку громадянин України Ф., будучи слюсарем-складальником літальних апаратів цеху № 1 Державного підприємства «Запорізький державний авіаційний ремонтний завод «МіГремонт»», не сприймаючи державну владу в Україні та сповідуючи ідеї проросійської спрямованості, з корисливих мотивів, з метою ведення підривної діяльності проти України, у період часу з 17 вересня 2014 р. до 03 липня 2019 р. включно, діючи умисно, на виконання завдань представника іноземної організації – 316-го Розвідувального центру Головного управління Генерального штабу Збройних Сил Російської Федерації (в/ч 09920, м. Новоросійськ Краснодарського краю РФ) гр-на РФ М., надавав згаданий іноземній організації допомогу в проведенні підривної діяльності проти України шляхом збирання та передачі відомостей військового характеру. Зокрема, через заздалегідь обговорені конспіративні канали зв'язку, використовуючи транспортні телекомунікаційні мережі, електронні інформаційні системи та відповідний алгоритм криптування, передавав агентурні повідомлення у вигляді електронних текстових і графічних файлів, які містять зібрану ним інформацію щодо ремонтно-модернізаційних робіт літаків штурмової авіації Збройних Сил України із зазначенням строків виконання робіт, їх ідентифікаційних ознак (бортових та серійних номерів), установа обладнання артилерійської розвідки, навігації та військових частин, до яких вони направляються після виконання їх обслуговування, в тому числі після модернізації, які отримували під час виконання службових обов'язків на ДП «ЗДАРЗ «МіГремонт». Такі дії були кваліфіковані судом за частиною 2 ст. 28 і ч. 1 ст. 111 КК України². Таким чином, сфера ОПК постає в цьому випадку проміжним ланцюгом підриву обороноспроможності держави, і не лише як осереддя науково-технічних потужностей, а і як осереддя інформації, значущої для забезпечення національної безпеки.

Висновки. Підсумовуючи, зауважимо, що злочинність у сфері ОПК є складним інституціоналізованим соціально-правовим феноменом, що відтворюється на порубіжжі економічної, політичної та організованої злочинності. Основне кримінальне навантаження на ОПК здійснюється за рахунок тривалого функціонування корупційних схем, стійкість яких забезпечується політичним прикриттям найвищого рівня. Установлено, що, крім системно-корупційної злочинності, поширеними також є ситуативно-корупційні практики, а також службово-нігілістичні та галузево

¹ Вирок Жовтневого районного суду м. Харкова. Справа №639/6084/15-к // Єдиний державний реєстр судових рішень : офіц. сайт. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/46510079> (дата звернення: 19.02.2020).

² Вирок Шевченківського районного суду м. Києва. Справа № 761/32943/19 // Єдиний державний реєстр судових рішень : офіц. сайт. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84413250> (дата звернення: 19.02.2020).

неспецифічні злочини. У своїй сукупності вони становлять блок кримінальної експлуатації ОПК як сфери концентрації матеріальних ресурсів. Другий деструктивний напрям кримінального впливу на ОПК є пов'язаним із його вмонтованістю у систему забезпечення національної безпеки та репрезентується розвідувально-підривною діяльністю ворожих іноземних суб'єктів як прямо, так і опосередковано через громадян України.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2020

Сергей Александрович КОЖУШКО,

аспірант

(Харьковский национальный университет внутренних дел)

ФЕНОМЕН ПРЕСТУПНОСТИ В ОБОРОННО-ПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ УКРАИНЫ

В статье исследована природа преступности в сфере оборонно-промышленного комплекса Украины. Установлен, описан её межотраслевой характер, объяснены признаки устойчивости, институционализированности. Определена функциональная структура этой преступности, в которой выделены системно-коррупционные, ситуационно-коррупционные, служебно-нигилистические и неспецифически-отраслевые криминальные практики. Акцентировано внимание на особой опасности преступной разведывательно-подрывной деятельности, направленной через obstruction оборонно-промышленного комплекса на ослабление обороноспособности страны.

Ключевые слова: оборонно-промышленный комплекс, коррупция, оборонный заказ, экспорт вооружения, обороноспособность, национальная безопасность.

Serhiy O. KOZHUSHKO,

Post-graduate student

(Kharkiv National University of Internal Affairs)

CRIME PHENOMENON IN THE DEFENSE-INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

The author of the article has researched the nature of crime in the defense-industrial area of Ukraine. Its inter-sectoral character has been established and described; features of sustainability, institutionalization have been explained. The functional structure of this prejudice has been defined, where the systemic and corruption, situational and corruption, service and nihilistic, nonspecific-branch criminal practices have been distinguished. Attention has been focused on the special danger of criminal intelligence and subversive activities aimed at weakening the state's defense capability through the obstruction of the military-industrial complex.

Key words: defense-industrial complex, corruption, defense order, arms export, defense capability, national security.